

แบบฟอร์ม Knowledge Capture เรื่อง แนวทางการขยายพันธุ์ไม้ด้วยวิธีการตอน

สรุปโดย นายจิรภักดิ์ จารุรัฐฐานันท์ พนักงาน (ระดับ ๓) งานสวนป่าวังชัน,แม่ยม-แม่เป่ง
องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เขตแพร่ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ภาคเหนือบน

๑. บริบทหรือความเป็นมา

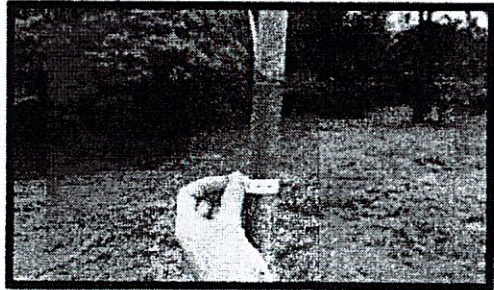
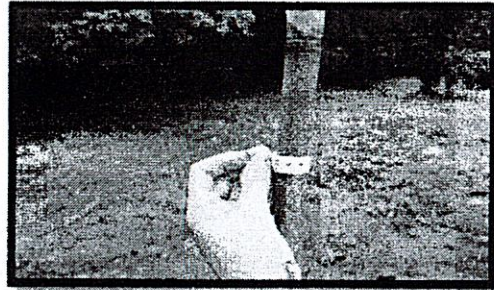
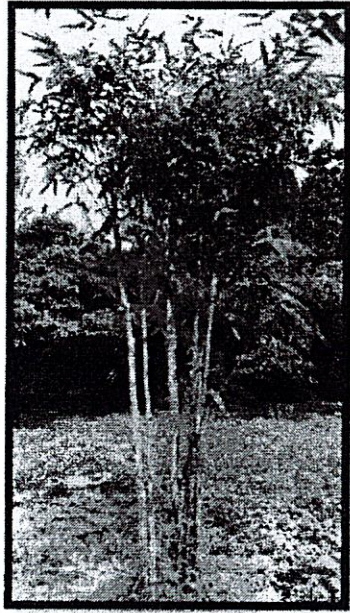
ในการดำเนินงานด้านการปลูกสร้างสวนป่าเศรษฐกิจ (ไม้สัก) ของงานสวนป่า วังชัน,แม่ยม-แม่เป่ง องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ภาคเหนือบน ซึ่งไม้สักถือได้ว่าเป็นไม้ที่มีความเหมาะสมในการปลูกในพื้นที่ภาคเหนือ ทั้งในเรื่องของภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี แต่เนื่องจากไม้สักเป็นไม้ที่มีรอบการตัดฟันในระยะเวลา 30 ปี จึงทำให้ต้องใช้เวลายาวนานจึงจะได้ผลผลิตไม้ที่คุ้มค่า ด้วยเหตุนี้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ภาคเหนือบนจึงได้มีแนวคิดในการปลูกไม้เสริมในพื้นที่ปลูกไม้สัก (โครงการปลูกไม้แซมหม่นในพื้นที่สวนป่า) เพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในระยะสั้น โดยไม้แซมหม่นเป็นไม้ที่ปลูกง่าย เติบโตได้ดีในหลายพื้นที่ มีประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ช่วยรักษาระบบนิเวศ ป้องกันลมพายุและลดการชะล้างพังทลายของดิน และเป็นพืชเอนกประสงค์ที่มีการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตของคนไทย ประกอบกับไม้ไผ่เป็นไม้เศรษฐกิจชนิดหนึ่งในบัญชีไม้ 58 ชนิด ที่สามารถดำเนินการใช้ประโยชน์ได้ตาม พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2558 เป็นประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ จึงได้จัดทำโครงการปลูกไม้แซมหม่นในพื้นที่สวนป่า โดยผลผลิตไม้ไผ่ในช่วงระหว่างรอผลผลิตจากไม้สักจะเป็นการต่อยอดธุรกิจและสามารถสร้างรายได้ระยะสั้นให้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ในอนาคตและยังเป็นการส่งเสริมการจ้างแรงงานในพื้นที่และสร้างความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ในพื้นที่สวนป่า เป็นประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมและเกิดความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นไปตามหลักการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืน และความสูงของไม้ที่ปลูกเป็นแนวและเป็นระบบอาจช่วยป้องกันการกระจายของหนอนมีเชื้อเจาะต้นสักในระยะตัวหนอน ที่ใช้แรงลมพัดพาไปหาต้นสักได้อีกทางหนึ่ง

แต่ปัจจุบันพบว่ากล้าไม้แซมหม่นนั้นมีราคาค่อนข้างสูง เนื่องจากกล้าไม้แซมหม่นเป็นไม้เศรษฐกิจและเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก มีลักษณะลำต้นตรงยาว สีของไผ่นั้นจะมีสีเขียวหม่น ลักษณะเนื้อหนานุ่มให้ความคงทนได้ดีเยี่ยมเหมาะสำหรับงานโครงสร้าง หรืองานอื่นๆ ที่ต้องการความแข็งแรง งานสวนป่าวังชันจึงอยากต่อกิ่งไม้แซมหม่นที่มีอยู่ในบริเวณพื้นที่สวนป่า (ปกติ 1 ตา สามารถตอนได้ 1 กิ่ง จะทำการตอนให้ได้ 2 กิ่งแทน) เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อกล้าและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ทั้งยังสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด

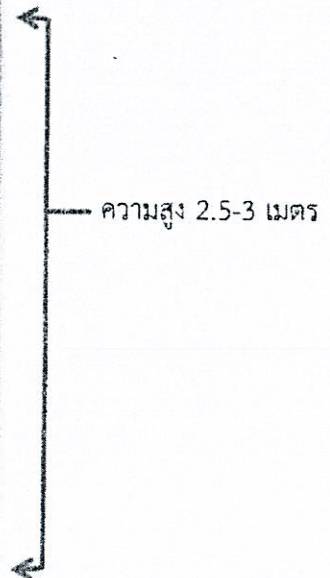
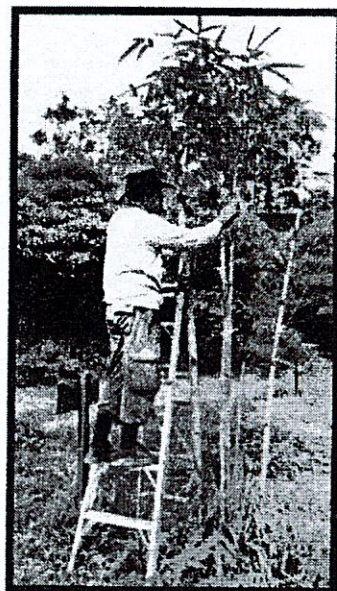
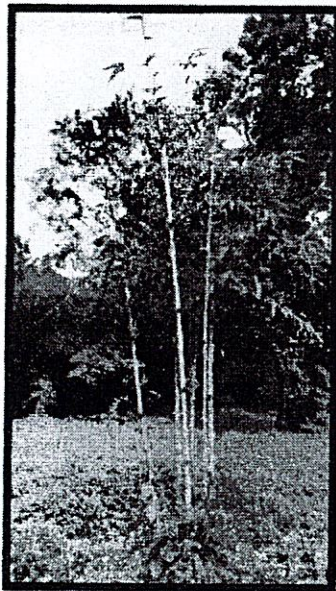
2. ขั้นตอนและเทคนิควิธีการตอนไม้แซมหม่น

2.1 การคัดเลือกต้นตอเพื่อให้ได้กิ่งพันธุ์

2.1.1 การคัดเลือกต้นตอของไม้ที่จะทำการตอน ควรมียาอายุของลำไผ่ อายุ 1-2 ปี เส้นรอบวงของลำประมาณ 8 ซม.ขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของดินและน้ำ จะมีผลต่อการเจริญเติบโตของหน่อไผ่ และต้นตอของไม้ที่จะทำการตอน เพราะจะทำให้ตาของกิ่งไม้แตกได้ดี ซึ่งจะทำให้ได้ปริมาณกิ่งไม้ที่จะตอนได้มีจำนวนมาก ปกติตาข้างที่แตกจากตาจริงจะสามารถตอนได้จำนวน 2 ต้น/1 ลำปล้อง

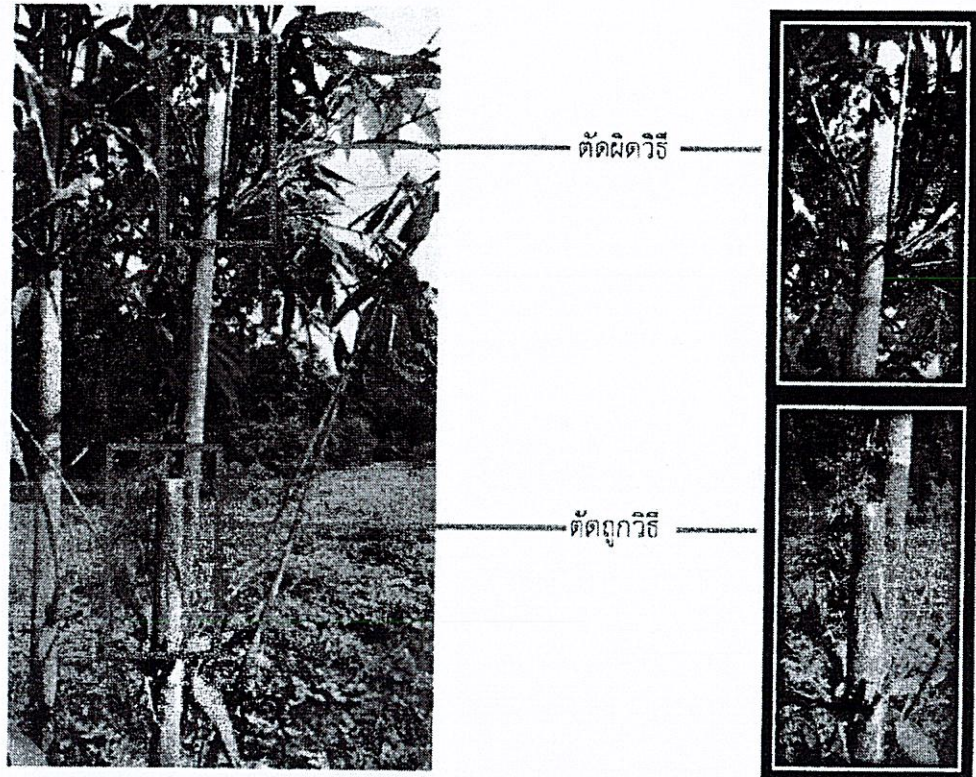

2.1.2 เมื่อทำการเลือกต้นที่จะทำการตอนได้แล้ว ดำเนินการตัดยอดของลำไม้ที่เลือกไว้ ควรตัดกลางลำไม้เพื่อ ไว้รองรับน้ำฝนที่อาจตกจะช่วยรักษาความชุ่มชื้นของลำไม้ได้ ความสูงลำไม้ที่ทำการตัด ให้ตัดสั้นกว่าสะดวกในการทำงาน ปกติถ้าจะอยากได้ปริมาณกิ่งตอนมากๆ ควรตัดยอดไม้ทั้งที่ความสูง 2.5 - 3 เมตรโดยใช้บันได สูง 2 เมตร ช่วยในการทำงาน

2.1.3 เมื่อตัดยอดไม้ด้านบน (top cut) ยอดไม้ทั้งแล้ว ต้องทำความสะอาดลำไม้ทั้งลำให้หมด สกอกาบใบในแต่ละปล้องออกให้หมดเพื่อให้ตา(ตาจริง)ได้รับแสงและแตกตาออกมาเพื่อเป็นต้นตอของกิ่งพันธุ์ต่อไป

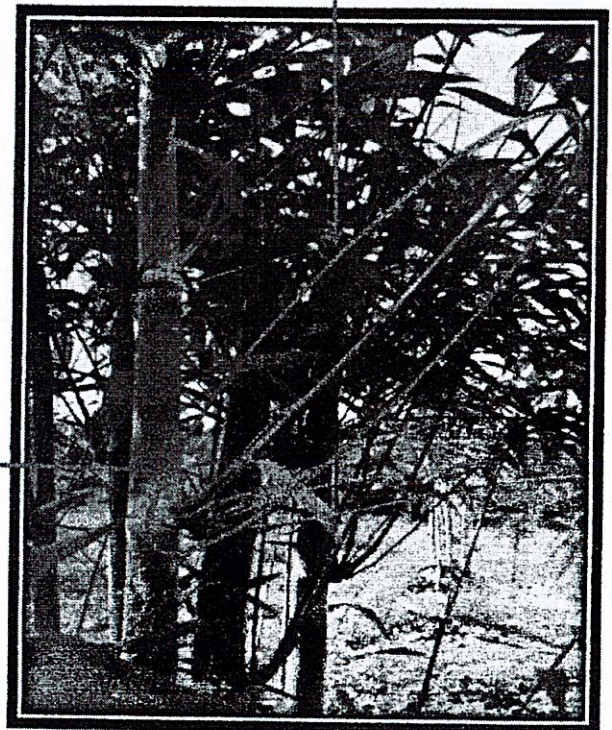
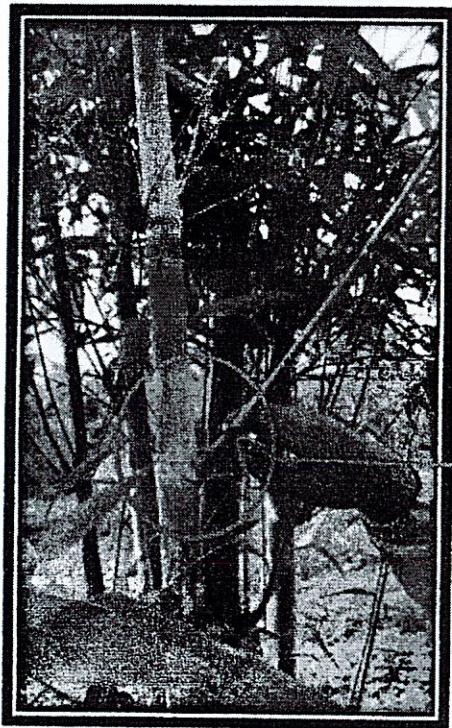
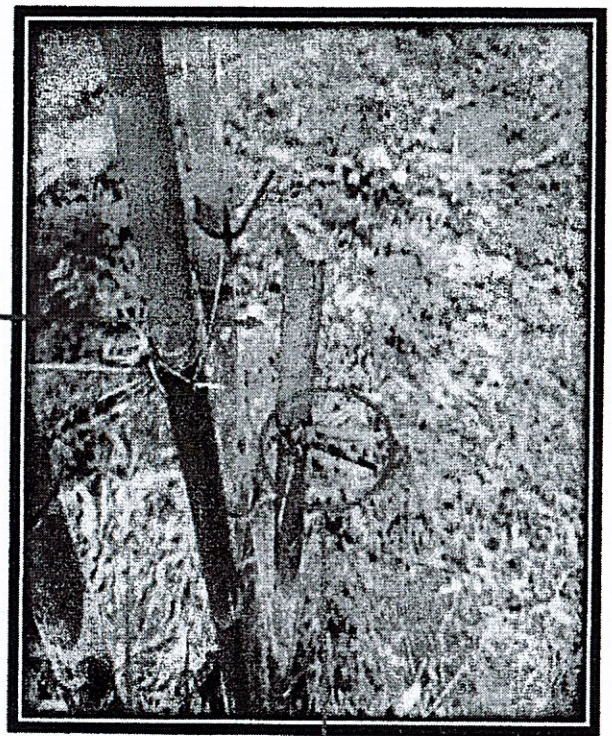
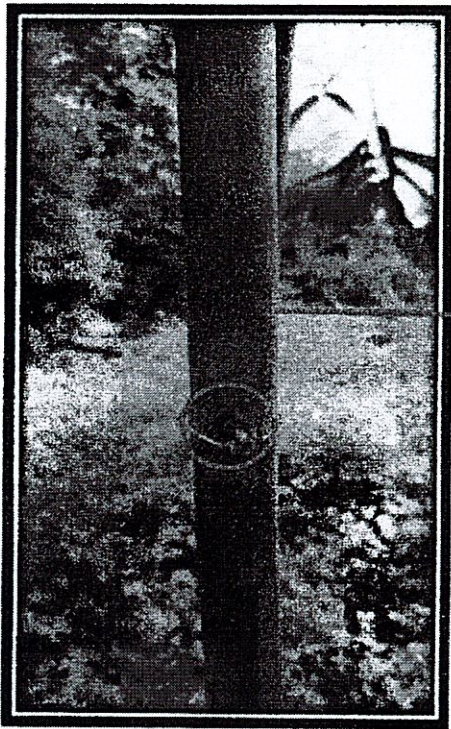
2.1.4 ทำความสะอาดกอไม้ทั้งลำให้สะอาด เพื่อความสะดวกในการทำงาน นอกจากนี้เพื่อป้องกันโรค และแมลงและสัตว์ร้ายที่อาจเป็นอุปสรรคในการทำงาน

3. การคัดเลือกตาไม้(ตาจริง)เพื่อให้ได้กิ่งแขนงจำนวน 2 กิ่ง ซึ่งจะแตกด้านข้าง(ซ้ายและขวา)ของตาจริง เพื่อที่จะใช้สำหรับการตอน

โดยปกติตาของกิ่งไม้จะมีทุกข้อปล้อง สลับข้างกันไปทุกข้อปล้อง ในแต่ละข้อจะมีตาของกิ่งที่จะแตกออกมาเป็นกิ่งหลายตา โดยจะมีตาขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง ขอเรียกว่า (ตาจริง) ซึ่งเมื่อแตกกิ่งออกมาจะมีกิ่งขนาดใหญ่อยู่กลางปล้อง (กิ่งตาจริง) ส่วนทางด้านซ้ายและด้านขวาของกิ่งตาจริง จะมีตาขนาดเล็ก (ตาปลอม) จำนวนหลายตา เมื่อแตกออกมาจะมีจำนวนมาก เมื่อทิ้งไว้จะเป็นอุปสรรคในการมัดตมกิ่งตอน

3.1 เมื่อตัดยอดไม้ทิ้งแล้ว (Top cut) (ประมาณเดือน พ.ย. - ธ.ค.) ปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 20 วันเป็นต้นไปตาจริงและตาปลอมของไม้จะเริ่มแตกออกมา โดยจะเริ่มแตกจากด้านบนลงด้านล่าง สามารถเริ่มดำเนินการตอนได้จากทางด้านบนลงด้านล่างของลำไม้ในตัวเองอาจแตก 2 -3 ข้อก่อน และเมื่อเราตัดกิ่งต้อออกไปชำแล้ว ให้ดำเนินการ (top cut) ข้อปล้องที่เอากิ่งพันธุ์ไม้ไปลงถุงแล้ว ลงมาต่ำลงเรื่อยๆ เพื่อให้ต้นจะได้หารอาหารเลี้ยงตาให้ตาแตกยอดเรื่อยๆ ซึ่งความสูงของลำไม้จะลดลง ง่ายต่อการทำงาน และสามารถตอนได้ทั้งปีและทุกฤดูกาล (ถ้ามีระบบน้ำรดให้ความชุ่มชื้นที่กอไม้)

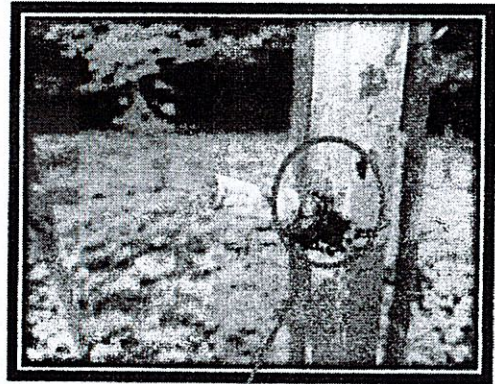

ต้องมีสีเขียวเข้ม และต้องตัดที่ข้อที่ 1 เท่านั้น จึงจะแตกออกมาเป็น 2 กิ่ง (ห้ามตัดสั้นเกินไป เพราะจะทำให้เสียได้ ให้ตัดได้ข้อที่ 1)

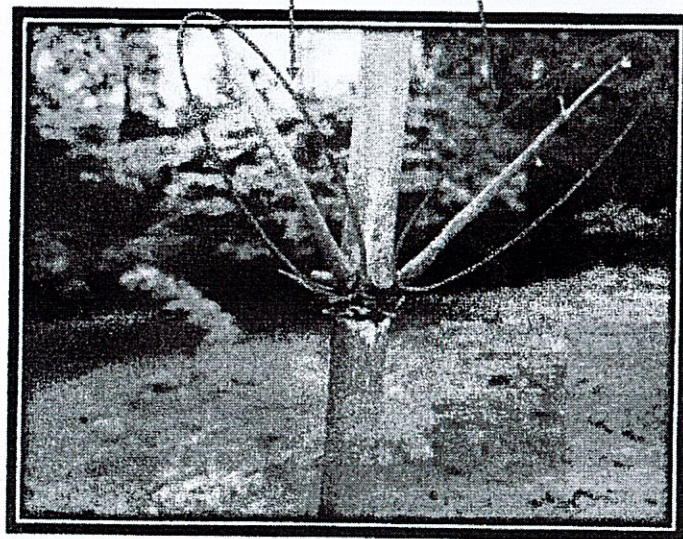
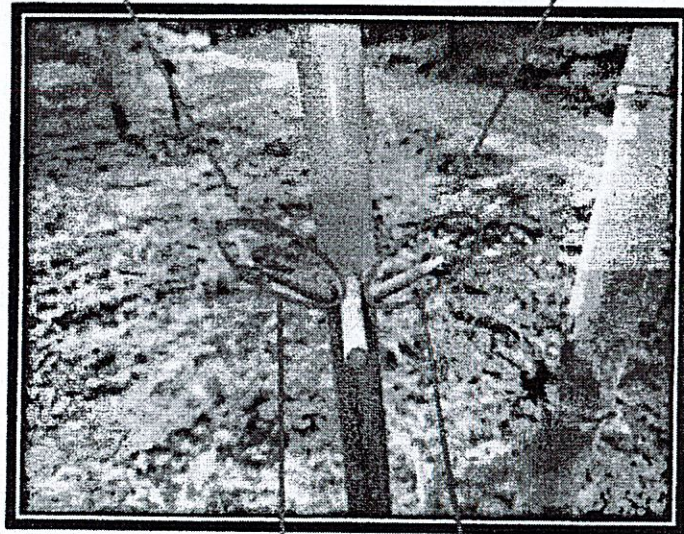
3.2 บริเวณข้อปล้องของลำไผ่แต่ละข้อจะมีตาของกิ่งไผ่อยู่ด้านข้าง โดยมีตาขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง(ตาจริง) ซึ่งเราจะใช้เป็นต้นตอของตาข้างสองข้างที่จะตอน ซึ่งลำไผ่แต่ละปล้องจะสามารถตอนได้จำนวน 2 กิ่ง

ตาข้าง

ตาข้าง

3.3 เมื่อกิ่งใดที่แตกจากตาจริง จะเป็นกิ่งขนาดใหญ่กว่ากิ่งที่แตกจากตาชนิดอื่น ให้ทำการเลือกกิ่งที่แตกออกมาจากตาจริง ทั้งไว้ให้มีจำนวนข้อปล้องที่แตกออกมา 4-5 ข้อ หรือกิ่งที่มีสีเขียวเข้ม ให้ดำเนินการตัดทิ้งให้กิ่งมีความยาวเกือบถึงข้อแรกของกิ่ง ทำความสะอาดลอกกาบและเปลือกออกให้หมด ตรงโคนหรือต่อของกิ่งนี้ จะมีตาข้างสองข้าง เมื่อได้รับแสงและน้ำจะแตกออกมาทั้งสองด้านเพื่อใช้เป็นตอต่อสำหรับการตอนกิ่งต่อไป

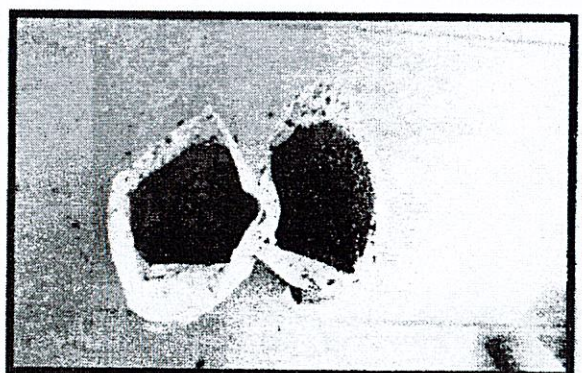
3.4 เมื่อกิ่งด้านข้างที่แตกออกมาทั้งสองข้าง มีความยาว 4-5 ข้อ จึงทำการตอน

กิ่งที่เกิดจากตาข้าง ทั้ง 2 กิ่ง
ความยาว 4-5 ข้อ จึงทำการ
ตอน

4. ขั้นตอนการตอนกิ่ง

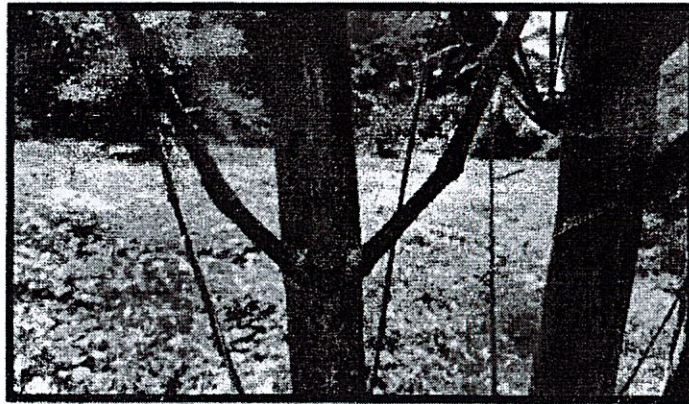
4.1 นำขุยมะพร้าวละเอียด แฉ่น้ำยาฟิสิก ทั้งไว้ 1 คิน (มากกว่า 1 คินได้) จากนั้นนำไปใส่ถุง (ลูกตุ้ม) เพื่อนำไปตอน

4.2 ก่อนทำการตอนกิ่ง ให้ลอกกาบไผ่บริเวณที่จะทำการตอนออกให้หมด

4.3 วิธีการตอนกิ่ง ให้ฉีกตุ้มขุยมะพร้าวออกพอประมาณกดขุยมะพร้าวในลูกตุ้มให้แน่น นำบริเวณที่ฉีกลูกตุ้มเข้าผูกบริเวณโคนกิ่ง กดลูกตุ้มให้แน่น และที่สำคัญต้องใช้เชือกผูกให้แน่นด้วย (ถ้าผูกเสร็จแล้วลองขยับลูกตุ้มดูว่าเคลื่อนหรือไม่ ถ้าเคลื่อนอยู่แสดงว่าขั้นตอนนั้นยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ลูกตุ้มต้องติดแน่นเท่านั้น)

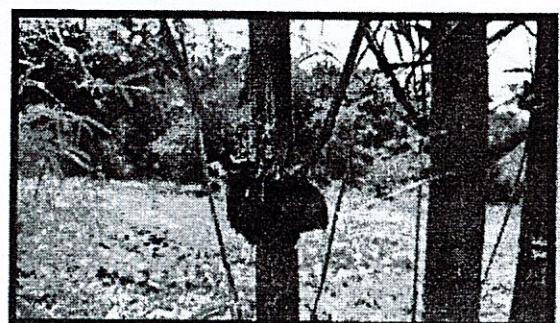
4.4 ใช้ระยะเวลา 1 เดือน ถึง 1.5 เดือน รากเดินเต็มลูกตุ้ม ลักษณะรากที่สามารถนำมาลงถุงได้ จะมีลักษณะสีน้ำตาล

ความสะอาดทั้ง 2 กิ่ง ก่อนทำการตอน

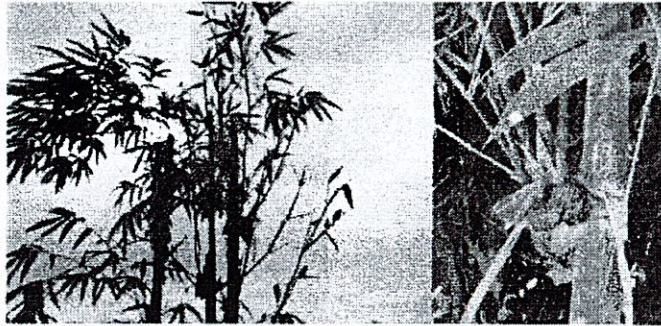

กดลูกตุ้มให้แน่น นำบริเวณที่ฉีกลูกตุ้มเข้าผูกติดกับบริเวณโคนกิ่ง ที่สำคัญต้องมัดให้แน่นๆ ลูกตุ้มห้ามขยับ

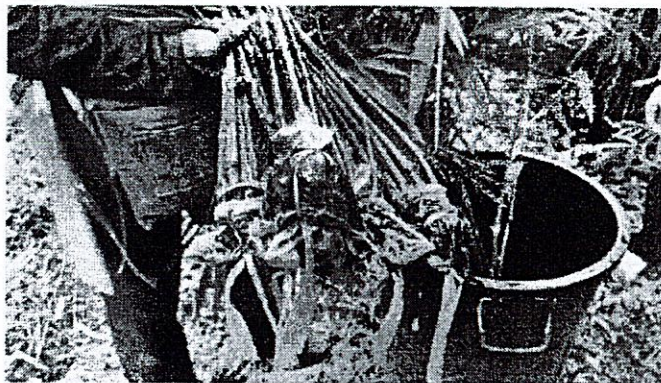
5. ขั้นตอนการนำกิ่งตอนลงถุงเพื่ออนุบาลต่อไป

5.1 หลังจากได้กิ่งตอนที่สมบูรณ์แล้ว (รากสีน้ำตาล) สามารถตัดมาชำได้เลย โดยวางมัดที่จะใช้ตัดไว้ แนวนอนเดียวกับลำไม้

5.2 เสริมจากขั้นตอนในข้อที่ 4.1 แล้ว ให้แต่งกิ่งตอนเหลือประมาณ 5 ข้อ (ตัดกิ่งที่แขนงออกด้านข้าง ให้หมด เหลือไว้ประมาณ 5 ข้อ) เพื่อไม่ให้ลำไม้สูงเกินไป

5.3 นำลูกตุ้มที่ได้จากขั้นตอนในข้อที่ 4.2 แล้วนั้น ไปแช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน ก่อนนำลงถุงชำ (ใช้น้ำยาฟิสิกได้)

5.4 ใช้ถุงเพาะชำ ขนาด 5*9 ใส่แกลบเผาลงไปก่อน ประมาณ 2-3 ซม. จากนั้นนำลูกตุ้มที่ได้ทำการแช่น้ำทิ้งไว้แล้ว 1 คืน ใส่ตามลงไป กรอกแกลบดำให้เต็มถุง (กรอกไปใช้ไม้กดไปเพื่อให้แน่น เหลือเผื่อจากปากถุง ประมาณ 1 ซม.)

5.5 ทิ้งไว้ในที่ร่ม เป็นเวลา 1 เดือน จากนั้นนำออกโดนแดดได้ เพื่อปรับสภาพก่อนนำไปปลูก

6. เทคนิคหรือกลยุทธ์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

6.1 สามารถนำไปทดลองปฏิบัติเพื่อเพิ่มผลผลิตกล้าไม้และลดค่าใช้จ่ายให้กับหน่วยงานหรือสร้างรายได้ให้กับสวนป่าในระยะเวลาสั้น และความสูงของไม้ที่ปลูกเป็นแนวและเป็นระบบอาจช่วยป้องกันการกระจายของหนอนผีเสื้อเจาะต้นสักซึ่งสร้างความเสียหายให้กับเนื้อไม้เป็นอย่างมาก

6.2 สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด

6.3 สามารถนำไปปรับใช้กับสวนป่าอื่นๆ ที่ต้องการขยายพันธุ์เพื่อลดค่าใช้จ่ายแทนการจัดซื้อ

7. ประเด็นความรู้ที่สำคัญ

7.1 เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่สวนป่าวังชัน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น

7.2 ลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อกล้าพันธุ์และค่าขนส่ง โดยการผลิตกล้าได้เอง

8. บทสรุป

การดำเนินงานด้านการปลูกสร้างของสวนป่า (โครงการปลูกไม้ช่างหม่นในพื้นที่สวนป่า) สามารถเพิ่มผลผลิตกล้าไม้และลดค่าใช้จ่ายวัสดุรวมถึงการขนส่งได้ โดยการขยายพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่สวนป่าโดยวิธีการตอนกิ่ง อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย